

MATEJ BENCÚR (MARTIN KUKUČÍN) A JEHO PÔSOBENIE NA PÔDE SLOVENSKEHO SPOLKU DETVAN V PRAHE V ROKOCH 1885 – 1893

Lukáš HEDMEG

Abstract: *Matej Bencúr (Martin Kukučín) and his activity in the Slovak student's association Detvan in Prague in the years 1885 – 1893.* During his university studies at The Faculty of Medicine of Czech Charles-Ferdinand university in Prague, Matej Bencúr become a member of Slovak student's association Detvan. As four-times elected chairman of association, he significantly influenced its course towards focusing on literature and education. He participated and collaborated on many association's activities. Probably the most important was the critical reviewing of papers and literary pieces. They belonged to either him or to other members. Another activities were reporting about literary pieces of famous Slovak, Czech or foreign writers, development of association's library and lecturing on topics from various scientific disciplines.

Key words: Matej Bencúr, Martin Kukučín, Prague, Slovak student's association Detvan, Ladislav Nádaši.

Matej Bencúr sa narodil 17. mája 1860 v obci Jasenová v Liptovskej župe a zomrel 21. mája 1928 v mestečku Pakrac v dnešnom Chorvátsku. V rokoch 1871 – 1875 študoval na gymnáziách v Revúcej, Turčianskom sv. Martine a v Banskej Bystrici. V rokoch 1875 – 1878 pokračoval v štúdiu na učiteľskej preparandii¹ v Kláštore pod Znievom a v rokoch 1884 – 1885 na gymnázium v Šoprone, kde ukončil stredoškolské vzdelanie maturitnou skúškou. Koncom októbra 1885 prišiel ako 25-ročný do Prahy, kde sa zapísal najprv ako mimoriadny a v novembri toho istého roku ako riadny poslucháč lekárskej fakulty Českej univerzity Karlo-Ferdinandovej.²

Bencúrova prvotná literárna tvorba bola členom Detvana známa podľa záznamov už necelé dva roky pred jeho príchodom na pôdu spolku. Prvýkrát sa spomína pod svojim umeleckým pseudonymom Martin Kukučín³ na týždňovej schôdzi 4. marca 1884 v referáte študenta medicíny Cyrila Krčméryho *O literárnych prácach M. Kukučina*. Krčméry „*podáva krátky obsah všetkých posud uverejnených prác, poukazuje na vady a dobré stránky jich, vyzdvihuje jich podarené charaktery pochovalne zmieňuje sa o znalosti spisovateľovej v reči ľudu a jeho zvykoch a obyčajoch*“.⁴ O mesiac na to bola

-
- 1 Preparandia – zastar. pedagogická škola, učiteľský ústav.
 - 2 *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Zost. Augustín Maňovčík. Martin : Matica slovenská, 1999, s. 191, heslo Kukučín, Martin.
 - 3 Odhliadnuc od prvých zmienok, ktoré vznikli pred jeho vstupom do spolku, bol Matej Bencúr na pôde Detvana oslovovaný vždy svojím občianskym menom a nie umeleckým pseudonymom.
 - 4 Ústav dejín a archiv Univerzity Karlovy (ÚDAUK) Praha, fond Všestudentský archiv (VSA), kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z VIII. riadnej schôdzky* 4. 3. 1884.

M. Kukučín na fotke od Pavla Socháňa

Pavlom Socháňom prečítaná Bencúrova *Rysavá jalovica*, ktorú sám Socháň charakterizoval ako humoresku.⁵ Hoci jednotliví členovia vyzdvihli „dobré stránky jej, ktoré javia sa hlavne v znalosti reči ľudu a mravov jeho“, bol autor skritizovaný pre údajnú absenciu hlbšej myšlienky v diele.

Začiatky svojho pobytu v Prahe Bencúr opisoval v rukopise *Pamäti z pražskej doby*. Spomína, že „prvé týždne, keď len bolo slobodného času, blúdili sme ulicami, obdivovali milú matičku Prahu, všimli si každého výjavu na ulici s takou pečlivosťou, s akou si český turista na Slovensku zapisuje každú cibuľu a cesnak, čo nájde v kde ktorej záhradke“.⁶

Nasledujúcich osem rokov (1885 – 1893), ktoré Bencúr strávil v Prahe štúdiami medicíny, rozvojom svojej prozaickej tvorby a participáciou na činnosti spolku Detvan nezmazateľne ovplyvnili jeho umelecký a osobnostný vývoj. Zastával niekoľkokrát funkcie zapisovateľa a revízora, no predovšetkým štyrikrát po sebe funkciu spol-

kového predsedu. Vďaka tomu výraznou mierou ovplyvnil a posilnil smerovanie Detvana k literárnej a výchovno-vzdelávacej agende. Počas tohto obdobia sa podieľal na rozvoji literárno-kritickej činnosti, či raste spolkovej knižnice. Bencúr v týchto rokoch napísal aj viaceré zo svojich diel, ako napr. *Neprebudený* (1886), *Keď báčik z Chochoľova umrie* (1890), *Na podkonickom bále* (1891), či *Dve cesty* (1892).

Prvýkrát sa Bencúrovo meno objavilo na prezenčnej listine z týždňovej schôdzky Detvana konanej 14. novembra 1885 v „Libeňské pivnici p. Houdka“.⁷ Zapísaný tu bol ako jeden z 12 činných členov spolku. Na nasledujúcej schôdzi o týždeň neskôr, 20. novembra už nachádzame zápis o tom, ako Bencúr na vyzvanie ostatných členov čítal úryvok z jedného zo svojich prozaických diel, *O Michale*.⁸ Do kritickej debaty sa medzi inými zapojili Cyril Krčméry, Ján Slabej, či Ladislav Nádaši. Tentokrát Bencúr vo všeobecnosti dostal od bratov detvancovcov za svoje dielo pozitívne ohlasy.

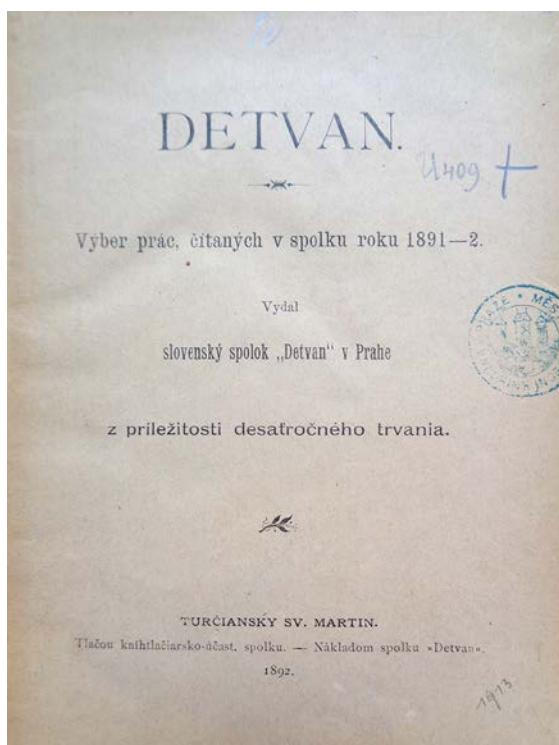
V priebehu niekoľkých ďalších stretnutí začal Bencúr postupne participovať na spolkovom živote. Spočiatku sa zapájal len do kritických debát, ktoré nasledovali po

5 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z X. riadnej týždňovej schôdzky* 1. 4. 1884.

6 Literárni archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP) Praha, fond Kukučín Martin. *Pamäti z pražskej doby*.

7 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 334, materiály k spolku Detvan. *Prezenčná listina z II. riadnej týždňovej schôdze* 14. 11. 1885.

8 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z III. týždňovej schôdzky* 20. 11. 1885.

Titulný list almanachu spolku Detvan

prečítaní dopredu zvolených prác. Detvanci na stretnutiach prednášali buď diela už známych slovenských, či cudzích autorov, alebo svoje vlastné práce. Miera jeho zapojenosti sa postupne zvyšovala aj s jeho zvolením do funkcie zapisovateľa pri voľbe nových členov spolkového výboru na valnej hromade 5. marca 1886.⁹ Postupom času taktiež narastala aj jeho prednášková činnosť. Už v máji 1886 vykresľoval slovenský ľud v črte *Na prielohu*.¹⁰ Častý kritik prác Cyrila Krčméry „*podotýka, že ač práve v nej niet vysokých myšlienok, ktoré v podobnej práci ani miesta by nemaly, predsa za podarenú kresbu ju uznáva*“. Medzi ostatnými detvancami si Matej Bencúr postupne vybudoval povest' zbehlého literáta a zväčša nekonfliktného a zodpovedného člena. Môžeme predpokladať, že aj vďaka tomu bol pomerne často

volený do rôznych výborov a komisií. Za všetky môžeme spomenúť napr. komisiu pre organizáciu Hurbanovho večera. Slávnosťou, ktorá sa konala 17. marca 1887 si detvanci chceli uctiť 70. narodeniny Jozefa Miloslava Hurbana.

Bencúr tiež spomínal na svoje neľahké začiatky v pražskom literárnom prostredí. Napísal, že onedlho po jeho príchode do Prahy mu bolo básnikom Rudolfom Pokorným ponúknuté písať do časopisu *Květy* sprievodné prozaické črty. Neprijemné mu ale bolo, „*že slovenský text musel byť preložený do češtiny. Čitateľov Květov urážala by slovenská próza. Zato sa sám Pokorný ponúkol, že mi ho preloží*“. Po ich publikovaní sklamané konštatoval, že svoje vlastné črty po počestení ani nespoznáva. Dodal, že „*hneď na prvom kroku som sa presvedčil, že na literárnom poli ja neurobím v Prahe kariéry. A pozdejšie som ani nebanoval*“.¹¹ Hoci ho literárna činnosť ako literáta nenapĺňala, bola aspoň pravidelným zdrojom príjmov, ktorý Bencúrovi zabezpečoval ľahšie prežitie v Prahe.¹²

9 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z IX. riadnej valnej hromady* 5. 3. 1886.

10 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z V. týždňovej schôdzky* 1. 5. 1886.

11 LA PNP Praha, fond Kukučín Martin. *Pamäti z pražskej doby*.

12 V priebehu rokov medzi inými členmi spolku aj Matej Bencúr poberal štipendium na podporu chudobnej slovenskej študujúcej mládeže od Kuratória štipendiálnych sloven-

V rámci svojej prednáškovej činnosti v tomto období venoval Bencúr osobitnú pozornosť dielu ruského spisovateľa Leva Nikolajeviča Tolstého. Myšlienky tolstojizmu, ako zvyknú jeho názory súborne označovať, boli na pôde spolku Detvan častou a miestami vášnivo predebatovanou témou. Tolstojovi venoval Bencúr hneď štyri prednášky na prelome mája a júna 1886 pod spoločným názvom *O niektorých zvláštnych plodoch ruskej literatúry, menovite ale o Tolstého diele Vojna a mier*.¹³ Hoci do zápisníc nebol zaznačený ich obsah, prednášky sa stretli s pozitívnou reakciou. Neskôr sa Bencúr dodatočne venoval Tolstovej novele *Kreutzerova sonáta*. Dobovo kontroverznú prácu zaoberajúcu sa ľudskou sexualitou hodnotil pozitívne aj negatívne. Z jednej strany konštatoval, že je „dielo poučné a lektúra povznášajúca nás celá“. Z opačného pohľadu zasa tvrdil: „Keby ideje takéto, ako Tolstoj i v tomto diele hlása, sa ujaly, musela by sa celá ľudská spoločnosť so svojimi inštitúciami a riadmi od koreňa prevrátiť, nesmelo by manželstvo existovať tak ako dnes.“¹⁴

Začiatkom nového akademického roka 1886 – 1887 bol na valnej hromade Bencúr opätovne zvolený za spolkového zapisovateľa. Zaujímavosťou je, že dostal aj niekoľko hlasov na post predsedu spolku, čo do istej miery naznačovalo jeho narastajúcu vážnosť a vplyv na pôde spolku.¹⁵ O pol roka na to, na nasledujúcej valnej hromade bol Matej Bencúr zvolený za predsedu spolku, keďže Ladislav Nádaši odmietol vo funkcii z neuvedených príčin ďalej zotrvať.¹⁶ Ešte pred otvorením prvej týždňovej schôdzky z pozície predsedu Bencúr kritizoval Nádašiho odstúpenie a čiastočný úbytok členov spolku poznamenávajúc, že „ačkoľvek je nás, Slovákov v Prahe dosť malý počet predsa pričínili sa niektorí členovia z príčin nevysvetliteľných, aby vzdialením sa spolkového života malý počet ten ešte menším zrobili“.¹⁷

Vavro Šrobár si na Bencúrove jednanie s ostatnými členmi počas jeho predsedníctva spomínal, že „Matej Bencúr-Kukučín bol človek jemnej povahy. Protivily sa mu hádky i zápasy o presvedčenie alebo o hmotné výhody. Nevzdával sa ľahko svojich názorov, ale ani sa neusiloval presvedčať protivníka, ani nechcel mať pravdu za každú cenu. Keď sa v detvanských debatách niekto príliš rozohnil, Bencúr nejakým žartom alebo vtipom hľadel schladiť horlivca“.¹⁸ Aj ako predseda Bencúr nezanevrel na príležitostné čítanie vlastných prác.¹⁹ Napríklad za predstavenie práce *Kanonická vizitácia (Visitatio canonica)* dostal od Jána Slabeja návrh, „aby pôvodca častejšie podobnými prácami spolok poba-

ských základín v Turčianskom sv. Martine. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (LA SNK), Martin, sign. 37 A 28. *List Bencúr Matej Andrejovi Halašovi* 1893.

13 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnice z týždňových schôdzí* 14. 5. , 21. 5. , 28. 5. a 18. 6. 1886.

14 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo IV. riadnej týždňovej schôdzky* 17. 5. 1890.

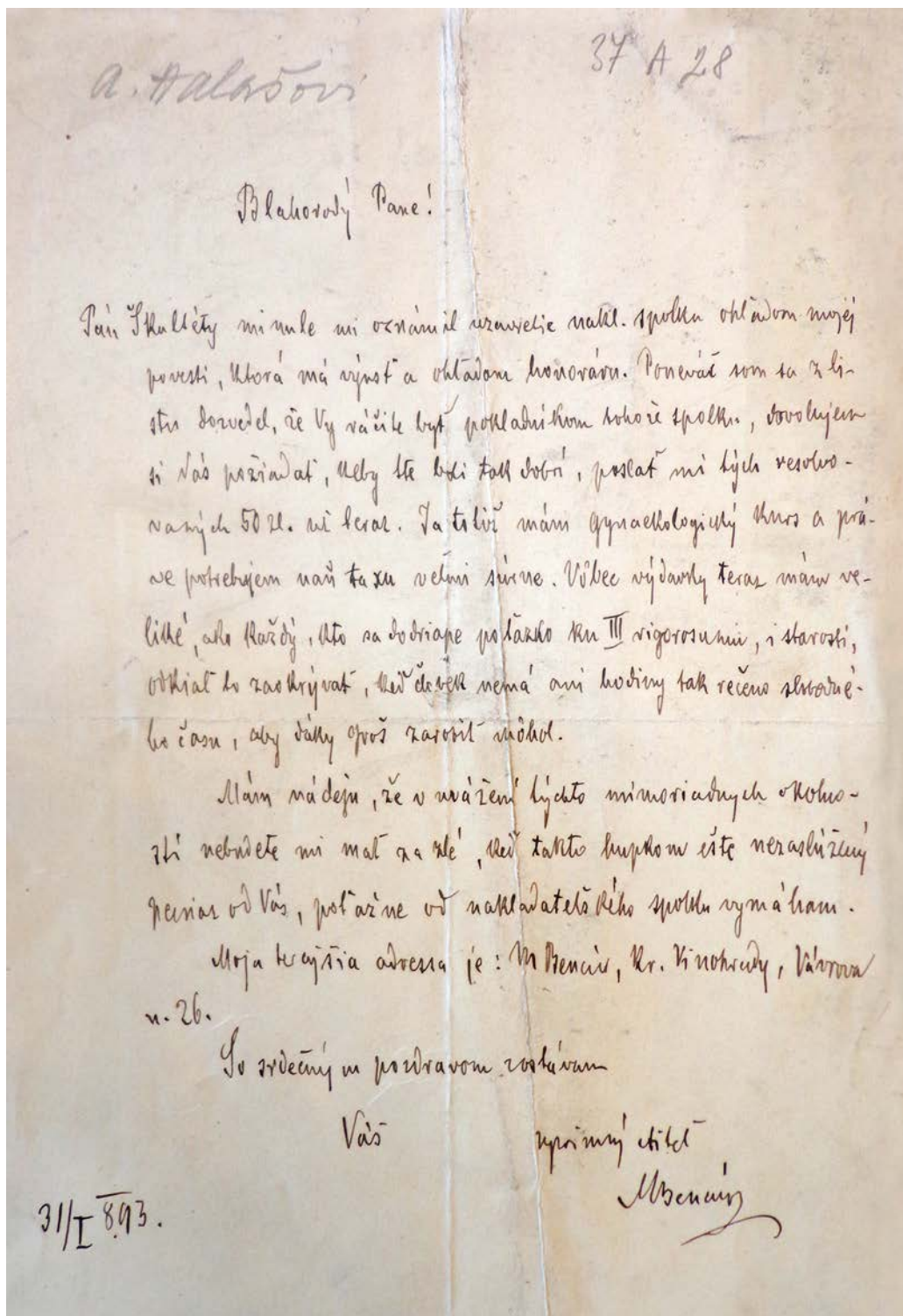
15 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z X. riadnej valnej hromady* 27. 10. 1886.

16 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XI. riadnej valnej hromady* 23. 3. 1887.

17 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z I. týždňovej schôdzky* 23. 4. 1887.

18 ŠROBÁR, Vavro. *Z môjho života*. Praha : František Borový, 1946, s. 256.

19 Počas pôsobenia na pôde spolku Detvan Bencúr zo svojich prác ešte predniesol: *Náš pán kostolník a Voľba ablegáta*.

List M. Kukučina Andrejovi Halašovi z roku 1893. Žiadosť vyplatenie honorára.
 Zdroj LA SNK Martin, sign. 37 A 28.

vil“.²⁰ Na niektorých jeho kritických komentároch ku konkrétnym literárnym dielam si môžeme všimnúť jeho názory na históriu a súdobý stav slovenskej literatúry. Napr. k prednáške Ursínyho²¹ o činohre Samuela Ormisa *Mataj* dodal, že „u nás starší páni ani nesnívali o národnom dramate a že ani toto drama nevyhovuje požiadavkom v tom obore vytknutým“. Doplnil však, že „Ormis prvý dobre pochopil požiadavky nár. dramatu“.²² V iných prípadoch sa snažil prednášajúcich motivovať ku svedomitejšej práci a väčšej dôkladnosti pri spracovávaní tém. Ak téma prednášky presahovala jeho literárnu odbornosť, sústredil sa predovšetkým na kritiku prejavu a schopnosť autora problematiku zrozumiteľne vysvetliť. Týmto spôsobom skritizoval napr. prednášku Bohuslava Hurbana s názvom *O Kantovej filozofii*. Bencúr zmierňujúco konštatoval, že Hurban „moc chcújc podať, nevedel všetko zrozumiteľným urobiť. Vzдор všetkému mu vyslovujeme vďaku, že nás chcel oboznámiť s Kantom a quitujeme jeho snahu“.²³

Valnou hromadou konanou 19. októbra 1887 bol Bencúr aklamačne znovuzvolený do predsedníckej funkcie.²⁴ Na stretnutiach sa ďalej kontinuálne snažil zabezpečiť rozvoj spolku a ostatných členov motivovať ku literárnej a prednáškovej činnosti. Naznačoval, že snaha o (literárny) rozvoj spolku by mala byť akousi morálnou povinnosťou každého člena, no odmietal, ako to bolo na viacerých stretnutiach navrhnuté, ich k tomu hlasovaním donucovať. Koncom januára 1888 sa Detvan na osobitné prizvanie spolku Československá jednota²⁵ stal jej podporujúcim členom. To vo všeobecnosti zapadalo do širších snáh Mateja Bencúra rozširovať spolkové kontakty. Počas jeho spolkového predsedníctva zaznamenal Detvan pomerne vysoký nárast neštudentských členov, čo v prvom rade znamenalo zvýšený prísun členských príspevkov. Do januára 1888 sa za zakladajúcich členov prihlásilo šesť nových a za prispievajúcich dokonca 41 nových členov. Zväčša to boli členovia českej slovakofilskej a slovenskej pronárodne orientovanej inteligencie. Jedným zo známejších prispievajúcich členov bol literárny historik a prvý predseda spolku Detvan Jaroslav Vlček.²⁶

20 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z III. riadnej týždňovej schôdzky* 12. 5. 1887.

21 Keďže v danom akademickom roku boli v spolku Detvan dvaja členovia s priezviskom Ursíny – Cyril a Michal a v zápisnici krstné meno konkretizované nie je, nemôžeme v tomto prípade s presnosťou určiť, o ktorého Ursínyho išlo.

22 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo IV. riadnej týždňovej schôdzky* 19. 5. 1887.

23 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z IX. riadnej týždňovej schôdzky* 30. 6. 1887.

24 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XIII. riadnej valnej hromady* 19. 10. 1887.

25 Predmetný spolok Československá jednota existoval v rokoch 1886 – 1888 a medzi jeho najvýznamnejšie osobnosti patrili spisovateľ Rudolf Pokorný. Neskorší spolok s identickým názvom Československá jednota, založený 7. mája 1896, prevzal od pôvodnej jednoty názov a stanov. V tomto prípade ale išlo o založenie nového spolku, nie o obnovu pôvodného. Bližšie: JURČIŠINOVÁ, N. *Československá jednota a Slováci: kultúrno-spoločenské aktivity spolku (1896 – 1914)*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2010, s. 20-21.

26 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z V. riadnej týždňovej schôdzky* 21. 1. 1888.

L. o. 370/42.

1.

Nol som sa naučil v I. ročnom dome v Karlovej ulici, alebo, ako to na Mr. Vinohradoch radi volajú, "Karlovej tride", kávička táto číta vždy obrácala ležba stokrátov alky a na jej konci bolo pole zasiaté jačmeňom alebo vyradené repou. Bývali sme spolu s Dušanom - no hovoril som sa s celým "národom" ale predi najviac s našim Jarhom. Dušan bol vždy vo veľkú priateľske s Ľacom, ktorým čítal Shakespeara.

"Národ" bol vždy veľký, vodcom národa - vtedy, ako vieme, keď sa radisk bez vody, a tak nemohli ani náš národ - vodcom bol náš aldimista. Aldimistom sme ho volali, lebo bol vodou plešivý a na hlave držal, keď bol v svojom byte či apocika čierou, ako nosovali umy, ktorá či apocika, ako sa dalo po blízkom aldimaní hovietovať, pozostávala z dvoch vládní, zručne obtráčeného. A tomu kento náš vodca nosil dlhú bradu, ktorá mu pokrývala celú bradu, peknú čiernu bradu a poveriac sa u nás dít "in štadio rigorozorum", poveriac drit od vána do voji, vybral vždy a trochu dušorový. Právý askeť! Pri tom nosoval vždy v byte: na ulici dlhé kaiserovky krasnej barvy, ten čo ho nosil v byte bol náležiak obtráčený a keď mal sadnúť na zvláštny spôsob videl podožiť dlhé tričká, takže mu pokrývaly medleč stehná a hoden ostré holená. Fajčoval doma z gypsovky o dlhou pipasari, tabak držal v gletke, v ktorej mu z domu poslali bryndze a na tieto gletky rád vidal aforizmy, ktoré mu stály v udegu prepisovom latinšky mi tesni namí. Jeden taký aforizmus bol na Mr. "Laska a aserit lo si die uscovsti - jedna žisic kosti. Stupki vnitkovsti."

M. Kukučín: Paměti z pražské doby. Zdroj LA PNP Praha

Ako študenta medicíny Bencúra prirodzene interesovali aj prírodovedecky zamerané prednášky. Veľmi ho zaujala prednáška študenta filozofie Eugena Kamenára s názvom *Pojednania o Darwinovej Descendenčnej theórii*. Hoci detvanci Štefan Marko Daxner ml., Michal Ursíny a Ladislav Nádaši k prednáške vyvolali pomerne ostrú polemiku, Bencúr uznanlivo ocenil Kamenárovu usilovnosť a ochotu. Neskriticizoval ho za to, že si nevybral na referovanie jedno konkrétne dielo (v tomto prípade od Charlesa Darwina), ako to bolo zvykom. Naopak, pochválil ho, že sa pokúsil o syntézu vedcových myšlienok. Odporúčal mu, aby v štúdiu ďalej pokračoval: „Nech sa nad tým p. prednášateľ nepozastavuje keď jeho prácu prísne posudzujú, to je práve dobrý znak, keď sa o práci debatuje, práca o ktorej sa málo hovorí je obyčajne nevelkej ceny.“²⁷

Začiatkom roku 1888 sa výrazne zlepšila aj situácia v spolkovvej knižnici. Vďaka zvýšenej akumulácii peňazí plynúcich najvýraznejšou mierou od prispievajúcich členov si spolok mohol na podnet Ladislava Nádašiho dovoliť uvoľniť sumu 100 zl. (zlatých) na nákup nových kníh, ktorým bola splnomocnená tzv. knižničná komisia na čele s Daxnerom ml. V jej právomoci bolo nakupovať s daným rozpočtom slovenské, ako aj cudzojazyčné knihy.²⁸ Činnosť komisie pokračovala ďalej ešte niekoľko rokov, pričom jej rozpočet bol po použití prostriedkov stále navyšovaný. Podľa správy Gustáva Novomestského, vtedajšieho spolkového knihovníka, za danú sumu komisia kúpila dohromady 36 diel, všetky inojazyčné, prevažne však v ruskom jazyku.²⁹ Orientácia na ruskú literatúru a kultúru, ako sme už spomínali, nebola na pôde spolku ničím neobvyklým. Na konci februára sa detvanci telegraficky dozvedeli³⁰ o smrti a pripravovanom pohrebe Jozefa Miloslava Hurbana. Na pohreb 23. februára 1888 zorganizovali členovia spolku aj z iniciatívy Bencúra malú zbierku, z ktorej zaplatili smútočný veniec a jeho dopravu do Hlbokého.³¹

Dňa 24. marca bol aklamáciou Matej Bencúr takmer jednomyselne tretíkrát po sebe zvolený do funkcie predsedu, vďaka čomu mohol pokračovať vo svojej práci a vedení spolku.³² V rokoch Bencúrovho predsedania sa v zápisniciach pomerne často opakovali návrhy na usporiadanie zábavného večierka. Na jeho zorganizovanie bola zostavená tzv. „zábavná komisia“. Po niekoľkých neúspešných pokusoch usporiadať večierok sa člen komisie Ján Slabej odvolal na nepriaznivé finančné pomery v spolku. Argumentoval, že „komisia zábavná keď povážila okolnosti a náklady v spolku existujúce – dospela k presvedčeniu že za stávajúcich pomerov nie je radno slávnosť uspo-

27 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo VI. riadnej týždňovej schôdzky* 11. 2. 1888.

28 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z VIII. mimoriadnej valnej hromady* 4. 2. 1888.

29 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 334, materiály k spolku Detvan. *Knižničná správa* 24. 3. 1888.

30 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 334, materiály k spolku Detvan. *Telegram o Hurbanovej smrti a pohrebe* 21. 2. 1888.

31 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 334, materiály k spolku Detvan. *Pokladničná správa z 24. 3. 1888.*

32 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo XIV. riadnej valnej hromady* 24. 3. 1888.

Veleborný Pane Redaktor!

Jsem tak směle doručiti přitomnou práci, jestli by se to „Květy“ necho-
dila. Vím sice, že Květy jsou jen pro vyspělé a české spisovatele
přístupny, avšak doujím se také naději, že vynimčně i skromnou pra-
cičku slovenského dilettanta nveřejníte, když ne z jiné, tedy alespon
z přání té, aby itoná občerstvo viděti rodu, jaký je mezi osvědčeným
spisovatelem, jenž pracuje pohodlně moha věnovati nejlepší síly jedině
svému peru a mezi dilettantem, jenž pracuje jenom tehla, když sta-
á.

Jestli by však práce tato pro Květy se nehodila, buďte
laskav, mi to nechat oznámit, abych si raskopis v redakci
vyzvednouti mohl.

Značím se

Hlavní Redakci

Vinohrady, Fuchmajerova u. 20. III p.
1/3 888.

v uctě oddání
Matěj Bencúr
medik.

riadat“.³³ Na pôde spolku nebol večierok s podobným zameraním a obsahom zorganizovaný až do roku 1892. Bencúr vo svojich spomienkach pripúšťal, že počas jeho predsedníctva „spolok až priúzkostlivo sa vyhýbal okázalejšiemu vystupovaniu v rokoch 1887 – 92, upadol teda do krajnosti. Ako jedinú výhovorku možno uviesť, že práve v týchto rokoch podmienky boli neprajné podobným slávnostiam. Bolo ich až mnoho, každý spolok hľadel aspoň jednu ročne usporiadať. Následok bol, že podobné slávnosti zovšedneli...“. Dodal však, že „všetky sily obrátil spolok k poučeniu a vzdelávaniu členov“.³⁴ Členovia Detvana sa aj naďalej aktívne zúčastňovali obdobných podujatí, ktoré boli organizované spriatelenskými spolkami ako napr. Moravská Beseda, Radhošť, Ruský krúžok v Prahe, či Spolok Jeronym. Odhliadnuc od zábavného aspektu týchto podujatí, sa členovia Detvana na nich zúčastňovali s cieľom prezentovať seba a celé slovenské študentstvo, rozširovať sieť svojich kontaktov a prípadne získať ďalších prispievajúcich členov. Detvanci sa príležitostne zúčastňovali aj pietnych posedení. V spolku napr. hlboko rezonovala smrť českého básnika a slovakofila Rudolfa Pokorného. Členovia spolku Detvan sa zúčastnili slávnostného večera organizovaného na podporu rodiny zosnulého 13. decembra 1888.³⁵

Postupom času sa na spolkových stretnutiach menil aj kritický charakter čítania prác. Tie boli pôvodne vypočuté ostatnými členmi a následne k nim bola otvorená kritická debata. V máji 1888 bol tento zaužívaný koncept modifikovaný. Na návrh Š. M. Daxnera ml. a po obsiahlej polemike s ostatnými literárne činnými členmi Bencúr požadoval, aby sa prihlásil jednotlivec, ktorý objektívnejšie a konštruktívnejšie posúdi vybrané práce. Na poste „spolkového kritika“ sa vystriedalo viacero členov. Ako prvý sa prihlásil študent obchodnej akadémie Viliam Paulíny. Kritika bola spravidla prezentovaná buď po verejnom prečítaní práce na nasledujúcej schôdzi, alebo ak ju „recenzent“ dostal vopred bola čítaná hneď po vypočutej recenzovanej práci. Kritické debaty s ostatným členmi mohli nasledovať až po odznení oboch vystúpení. Nový koncept bol ešte upravený na žiadosť Nádašihu tak, že písomná kritika bola vypracovaná len na autorovo prianie (povolenie),³⁶ keďže nie všetci členovia spolku dokázali brať kritiku s určitou dávkou nadhľadu. V zápisniciach sa objavuje prípad detvanca Eugena Kamenára, ktorý svoje vystúpenie zo spolku v júni 1888 odôvodňuje okrem iného³⁷ aj stále sa opakujúcou a podľa jeho názoru

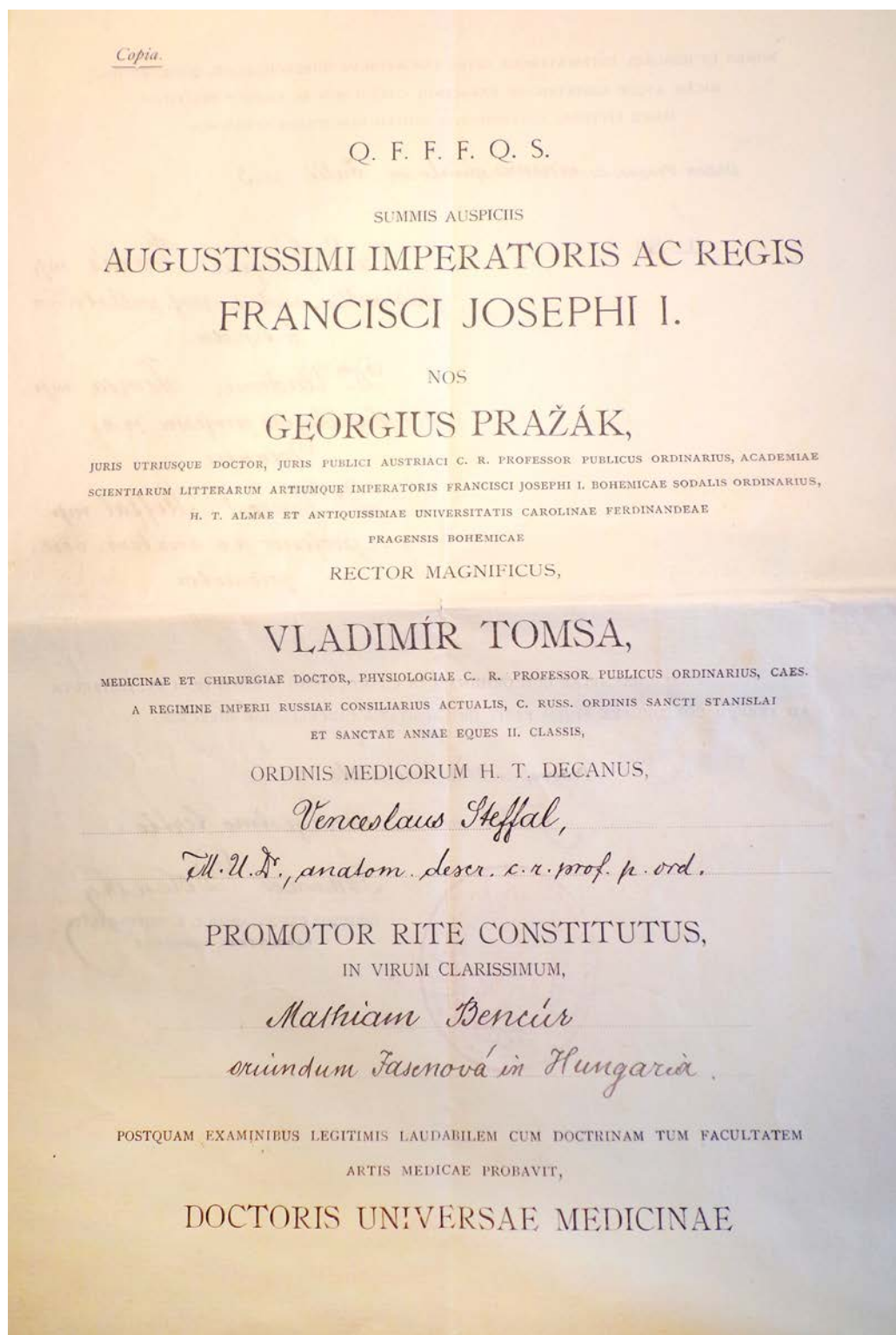
33 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo XIV. riadnej valnej hromady* 24. 3. 1888.

34 BENCÚR, M. Krátky nástin dejín spolku „Detvan“. In *Detvan: Výber prác, čítaných v spolku v roku 1891 – 92*. Turčiansky sv. Martin : Tlačou kníhtlačiarско-účastinného spolku – Nákladom spolku Detvan, 1892, s. 12.

35 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 334, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z II. výborovej schôdzky* 15. 12. 1888.

36 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo XIV. riadnej týždňovej schôdzky* 5. 5. 1888.

37 Ďalším dôvodom bol fakt, že Kamenár ešte koncom apríla 1888 požadoval od Bencúra zmenu dňa konania spolkových stretnutí zo soboty na piatok, keďže v sobotu sa zúčastňoval na stretnutiach dvoch bližšie nemenovaných spolkov, jedného bulharského a druhého ruského. V tejto požiadavke mu ale Bencúr nevyhovel. ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XIII. riadnej týždňovej schôdzky* 28. 4. 1888.

Promočný dekrét M. Bencúra z roku 1893. Zdroj LA PNP Praha

neprimerane tvrdou kritikou jeho referátov. Tá vraj pochádzala hlavne „od ľudí, ktoré nepodali ani najjednoduchší referátik. Takouto kritikou spolok neodchová si pracovníkov, ale každý člen, keď ho takto skritizujú – bude sa hanbiť a bude sa ostýchať podať ešte ráz nejakú prácu...“. Bencúr z pozície spolkového predsedu bránil vecnosť a konštruktívnosť kritik a k jeho odchodu sa vyjadril, že ak „p. Kamenára uráža takáto kritika – to je veľmi smutná vec, pretože vôbec je známe, že vysokopostavený, a veľmi vzdelaný ľudia nie len že sa nehnevajú na kritiku – ale vôbec si ju prajú“.³⁸

Pomerne častým problémom, ktorý sa v spolku vyskytoval aj počas Bencúrovho predsedníctva bolo omeškávanie alebo neplatenie členských poplatkov. Podľa platných spolkových stanov z roku 1882³⁹ museli všetci činní členovia zaplatiť pri vstupe do spolku 50 kr. (grajciarov) a každý mesiac uhrádzať 30 kr. ako členský poplatok. Toto ustanovenie sa vzťahovalo bez výnimky na všetkých, aj tých najchudobnejších členov. Hoci Bencúr odmietal občasnú návrhy na odpúšťanie neuhradených poplatkov chudobným členom, opakovane im predlžoval dobu splatnosti, aby si dlhy mohli vyrovnáť.⁴⁰ Platné stanovy totižto uvádzali v § 7, že „činným členom prestáva byť kto za 3 mesiace po sebe nezaplatí mesačného príspevku...“.⁴¹

Začiatkom nového akademického roka 1888/89 (v októbri) bol Bencúr zvolený za predsedu spolku Detvan po štvrtý a poslednýkrát.⁴² V poslednom polroku svojho predsedania Bencúr sa naďalej usiloval o rozvoj spolkovej knižnice, literárno-kritickej činnosti a vzťahov s ostatnými spolkami a okruhom proslovensky cítiacich osobností.⁴³ Pod Bencúrovou taktovkou sa naďalej pokračovalo v čítaní a hodnotení literárnych prác. Napr. z novších členov predniesol svoju báseň *Sen renegáta* Vavro Šrobár. Na jej posúdenie sa prihlásil Ladislav Nádaši. Ohodnotil ju neobvykle pozitívne, no absenciu písomne ním pripravenej kritiky Bencúr pokarhal slovami, že „je to profanizovanie a nehodné počínanie, keď sa kritika nepíše“.⁴⁴ Tvrdá kritika za pred-

38 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XIX. riadnej týždňovej schôdzky* 23. 6. 1888.

39 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 335, materiály k spolku Detvan. *Stanovy spolku Detvan z 15. 3. 1882*.

40 Zaujímavým faktom je, že aj členovia ako Bencúr, Nádaši, Daxner a iní so zaplatením príležitostne meškali. Väčšinou však išlo len o jedno, či dvojmesačné meškanie. Je chvályhodné, že si Bencúr v tejto veci zachoval morálnu integritu a z pozície predsedu neodpustil ani sám sebe svoje vlastné podlžnosti voči spolku. Napr. ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XV. riadnej týždňovej schôdzky* 17. 5. 1888.

41 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. A 335, materiály k spolku Detvan. *Stanovy spolku Detvan z 15. 3. 1882*.

42 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z XV. riadnej valnej hromady* 30. 10. 1888.

43 Z Bencúrovej iniciatívy napr. vyšiel návrh vyslať na pol roka dopredu pripravovanú oslavu 70. narodenín František Ladislav Riegra deputáciu v zložení Žiga Paulíny-Tóth a Ján Slabej. Podobné stretnutia boli pochopiteľne často miestom s potenciálom na nadväzovanie nových a zveľadovanie už existujúcich kontaktov. ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo IV. riadnej týždňovej schôdzky* 13. 12. 1888.

44 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z X. riadnej týždňovej schôdzky* 28. 2. 1889.

nášanie sa však ušla aj samému Bencúrovi. V jeho prípade sa ostrá kritika týkala zväčša spôsobu jeho prejavu, než samotného obsahu. Zápisnice naznačujú, že v porovnaní s ostatnými členmi bol v ústnom prejave jednoducho menej disponovaný. Napr. keď prednášal referát o hre Júliusa Zeyera *Sulamit*, študent farmácie Michal Hodža mu vytýkal, že „ak má p. referent za každým slovom opakovať „tedy“ a „onô“, aby radšej nehovoril nič“.⁴⁵ Vavro Šrobár vo svojich pamätiach napísal, že „v Detvane nebolo ľahko ozdobiť sa spisovateľskými vavrínmi. A obstať pred kritikou Nádašiho, to už bolo veľké vyznamenanie! I Kukučín musel si vypočuť hodne trpkých kritik, hoci stál už na prvom meste medzi slovenskými spisovateľmi“.⁴⁶ Vcelku podnetné je sledovať vzájomné vzťahy Mateja Bencúra a Ladislava Nádašiho na stránkach zápisníc počas spoločných rokov strávených v Detvane. Hoci medzi oboma členmi spolku existovalo silné priateľstvo, pri prednášaní referátov či najnovších prác si len málokedy odpustili tvrdú vzájomnú kritiku. Bencúr dokonca Nádašimu musel z pozície predsedu pri viacerých príležitostiach vytýkať temperament a pritvrdé kritické hodnotenie ostatných prednášajúcich.

Valná hromada konaná vo februári 1889 so sebou priniesla opätovnú nutnosť voľby spolkových funkcionárov. Hoci väčšina spolku chcela už po piatykrát zvoliť Mateja Bencúra za predsedu, ten to rezolútne odmietol. Navzdory prehováraniu zo strany Nádašiho, Smetanaya, či Žiga Paulíny-Tótha, predsedníctvo neprijal. Odôvodnil to tým, že „on bol dosavad' v tom presvedčení, že spolok „Detvan“ úplne vyhovoval svojmu úkolu, keď sa v ňom bral zreteľ zvlášte ku literárnemu vzdelaniu členov – ponevác ale niektorí členovia chcú rozšíriť či meniť program v takej miere, ku čomu sa on cíti byť prislabým, žiada, aby si členovia vyvolili takého predsedu, ktorý bude môcť vyhoveť týmto novým požiadavkám“.⁴⁷ Bencúr si začal uvedomovať pomaly prichádzajúcu zmenu orientácie spolku.⁴⁸ Išlo o rozšírenie obsahu spolkových stretnutí o politické otázky zamerané stále častejšie na slovenské národné hnutie a postupne sa formujúcu česko-slovenskú vzájomnosť, ktoré reprezentovali v ďalšom období najvýraznejšou mierou členovia Detvana Vavro Šrobár a Milan Rastislav Štefánik.

V ďalších štyroch rokoch, ktoré Bencúr strávil v Prahe ako člen Detvana sa jeho aktivity na pôde spolku aj naďalej sústredili v najväčšej miere na aktívne zúčastňovanie sa týždenných stretnutí, participáciu na spolkových rozhodnutiach a prednášanie a kritiku literárnych prác. Počas tohto obdobia až do jeho odchodu zo spolku v decembri 1893 ešte dvakrát zastával funkciu zapisovateľa dvakrát funkciu revízora.

Aj z pozície radového člena sa naďalej sporadicky zapájal do debát o budúcom smerovaní spolku a podával návrhy na úpravu agendy a fungovania spolku. V rámci návrhov na úpravu spolkovej agendy sa napr. zaslúžil o zmenu konceptu písania jednatel'ských správ, ktoré vďaka nemu začali obsahovať aj informácie zo správ ďal-

45 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z X. riadnej týždňovej schôdzky* 28. 2. 1889.

46 ŠROBÁR, Vavro. *Z môjho života*. Praha : František Borový, 1946, s. 157.

47 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo XVI. valnej hromady* 30. 2. 1889.

48 Spolku sa nakoniec po búrlivých debatách, počas ktorých sa viacerí členovia novozvoleného výboru opakovane vzdávali svojich funkcií podarilo zvoliť plnohodnotný výbor na čele so Štefanom Markom Daxnerom ml. vo funkcii predsedu.

ších funkcionárov,⁴⁹ či o návrh na vydávanie tlačенých polročných správ, ktoré by plnili aj reprezentatívnu funkciu. Aktívne podporoval a participoval na prípravách rôznych zábavných večierok, ktoré kontinuálne vnímal aj cez ich prezentačný potenciál. Výraznou mierou participoval napr. na príprave jedného zo Slovenských večierok, ktoré Detvan už tradične organizoval v spolupráci so spolkom Moravská Beseda⁵⁰. Konal sa 29. januára 1892 a v rámci programu mal na ňom Bencúr bližšie nekonkretizovanú prednášku.⁵¹ Zaujímavosťou je, že Bencúrovi bolo ponúknuté predsedníctvo ešte raz, a to v októbri 1892. Bencúr argumentoval, že „*dušou spolku je predseda a takou dušou by na žiaden pád byť nemohol*“ a taktiež svojou prílišnou zaneprázdnenosťou a povinnosťami, preto návrh odmietol.⁵²

Bencúrove názory na literatúru boli i naďalej medzi detvancami veľmi rešpektované. Pri viacerých príležitostiach ho žiadali o rady týkajúce sa rozširovania a interného usporiadania spolkovej knižnice, či obstarávania vhodných nových titulov (kníh a brožúrok), ktoré mal za úlohu prezrieť a na stretnutiach následne na zakúpenie odporučiť, či zamietnuť. Ostro sa postavil proti zakúpeniu *Antológie poetickej literatúry nemeckej* od Františka Otta Matzenauera, (pseudonym M. Beňovský), „*ponevác preklady Beňovského neplynú velikou korektnosťou*“.⁵³ Sporadicky sa prihovárал za predplatenie rôznych časopisov, ako napr. Časopisu českého *studentstva*, či beletristického časopisu *Niva*.⁵⁴

Koncom roka 1891 sa na pôde Detvana začala pripravovať pamätná publikácia, ktorá mala byť venovaná 10. výročiu založenia spolku.⁵⁵ Zamýšľaný almanach mal pozostávať z výberu prác, ktoré boli čítané členmi spolku na týždňových stretnutiach a „*nástinu*“, ktorý by prerozprával v stručnosti jeho desaťročnú históriu. Tematický záber príspevkov mal byť od prírodovedných tém až po beletriu. Ako člen „*almanachovej komisie*“ sa Bencúr významnou mierou podieľal na redakčných prípravách publikácie. Na stretnutiach pravidelne vyzýval ostatných členov, aby prihlasovali a následne zasielali svoje príspevky na posúdenie komisiou. Sám kritizoval nedostatok beletristických diel v almanachu, čo podnietilo Jána Smetanaya napísať svoj príspevok. Okrem vlastnej poviedky *Dve cesty* sa na želanie väčši-

49 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z III. riadnej týždňovej schôdzky* 23. 10. 1889.

50 Bencúr aj tu opäť preukázal chvályhodnú morálnu integritu, keď nedovolil počas diskusie o nutnosti platenia vstupného pre detvancov odhlasovať voľný vstup. Argumentoval skutočnosťou, že ani členovia Moravskej Besedy, ktorá večierok spoluorganizovala nemali voľný vstup. Taktiež prihliadal na záujem spolku udržiavať nadštandardné vzťahy s Besedou aj do budúcnosti, čo mohla takáto skutočnosť naštrbiť.

51 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo VI. riadnej týždňovej schôdzky* 23. 1. 1892.

52 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z riadneho valného zhromaždenia* 29. 10. 1892.

53 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z II. riadnej týždňovej schôdzky* 25. 4. 1890.

54 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z IV. riadnej týždňovej schôdzky* 9. 1. 1892.

55 Spolok Detvan bol založený 15. 3. 1882 v kaviarni starej Slávie ÚDAUK Praha, fond VSA, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z I. valnej hromady* 15. 3. 1882.

ny členov podujal napísať úvodnú časť – *Krátky nástin dejín spolku Detvan*. So zberom potrebného materiálu mu pomohli Vavro Šrobár a Jozef Minárik. Okrem toho veľkú časť príspevkov v almanachu sám opravoval a redigoval. Nástin bol následne prednesený na slávnostnej schôdzi konanej 2. apríla 1892 v miestnostiach Chodérovoho restaurantu.⁵⁶ Finálnu verziu almanachu pod názvom *Detvan. Výber prác, čítaných v spolku roku 1891 – 92*⁵⁷ spolok dal vytlačiť v martinskom Kníhtlačiarsko-účastinom spolku v náklade 500 kusov. Bencúr „ako člen almanachovej komisie oznamuje, že almanach dľa stanoveného poriadku vyšiel v mesiaci júli a stretnul sa posiaľ všade s dobrým úspechom mravným“. Vzhľadom na významné investície, ktoré boli na jeho publikovanie vynaložené v spolku panovala obava z veľkých finančných strát. Doplnil, že „ostatne je nádeja, že spolok hmotnú škodu nebude mať a keby aj mal, dá sa očakávať, že náš podnik získal nám doma mnoho priateľov“.⁵⁸ Viaceré exempláre almanachu boli rozposlané početným spriatelovým českým, ako aj zahraničným slovenským spolkom a významným osobnostiam českého a slovenského kultúrneho života. Zvyšok nákladu bol určený na predaj. Dopyt po almanachu ale nebol taký vysoký, ako to členovia Detvana predpokladali. Bencúr referval, že „vydanie nášho almanachu potkalo sa posiaľ so strašným finančným fiaskom a nemôžeme očakávať že by sa takouto cestou niečo odpredalo. Preto navrhujem spolku {...} vyzvať privátnou cestou naše obecnstvo ohľadom almanachu a do našich a českých časopisov dať inzeráty“.⁵⁹ Časť nákladu sa taktiež expedovala etablovaným pražským kníhkupcom Františkovi Augustinovi Urbánkovi, či Františkovi Topičovi.

Bencúr sa i naďalej na stretnutiach pravidelne venoval kritickému rozboru vybraných diel slovenskej, českej, ale aj svetovej literatúry.⁶⁰ Osobitne zaujímavou bola jeho prednáška o diele Otakara Hostinského *O realismě uměleckém*. Interesantná je skutočnosť, že Bencúr tu kriticky pojednával o literárnom realizme, pričom on sám bol považovaný za priekopníka tohto smeru na Slovensku. Bencúr v nej konštatoval, že „realistom sa príkre vytýka, že zavierajú pred krásou oči, že kreslia hmusobu a hriech a vlastne púhu zmyselnosť. Také nemôže byť umenie. Umenie nie je na to, aby nám život strpčovalo, ale dodávalo nových síl, aby nám ožiarovalo naše cesty“.⁶¹

56 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo slávnostnej schôdze 2. 4. 1892*.

57 *Detvan: Výber prác, čítaných v spolku v roku 1891 – 92*. Turčiansky sv. Martin : Tlačou kníhtlačiarsko-účastinného spolku – Nákladom spolku Detvan, 1892, 211 s.

58 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z riadneho valného zhromaždenia 29. 10. 1892*.

59 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z II. riadnej týždňovej schôdzky 12. 11. 1892*.

60 Vo svojich prednáškach Bencúr v priebehu pôsobenia v spolku rozoberal diela ako *Hájkova žena*, *Na obchôdzke* (Pavol Országh Hviezdoslav), *Sulamit*, *Ondřej Černyšev* (Július Zeyer), *Dym* (Ivan Sergejevič Turgenev), *Idiot* (Fjodor Michajlovič Dostojevskij), *Samohrady* (Václav Vlček), *Kreutzerova sonáta* (Lev Nikolajevič Tolstoj), *Veľkostatkár* (František Adolf Šubert), *Dým života* (Boleslav Michajlovič Markevič), či *Útok zisku* (František Xaver Sloboda).

61 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo VII. riadnej týždňovej schôdzky 24. 1. 1891*.

Popri príležitostnom participovaní na kritických debatách, v ktorých sa rozoberali prednesené diela niektorých literárne činných členov, sa Bencúr v niekoľkých prípadoch podujal aj ku vyhotoveniu písomnej recenzie, čo vo všeobecnosti viedlo k ďaleko detailnejšiemu posúdeniu. Takýmto spôsobom posudzoval veselohru *Ako sa u nás žije* z pera Vavra Šrobára. Postrehnúť tu môžeme okrem pochvalných komentárov ku Šrobárovi jeho silne kritické názory na stav slovenskej dramatickej tvorby. Bencúr konštatoval, že táto práca „zasluhuje už i preto väčšej pozornosti, že je prvá dramatická, ktorá bola čítaná vo spolku, dosavad' sa čítavaly len menšie práce. {...} Po Chalupkovi nenalezá vynikajúceho básnika dramatického, lebo tí čo písali buď si privlastnili cudzý trud, alebo ich práce zostaly a zostanú po večné veky len na papiery. Však niet sa čomu diviť, stáleho javiska u nás niet, režiséri naši sú bez vkusu, obecnstvo tleska všetkému a takzvaná kritika pritom oplýva v pochvalách a nestačí gratulovať k novým a novým umeleckým silám – skrátka my v ohľade tomto nestojíme ďalej ako hocktoré stredoveké národíky“.⁶²

Z prednášok v jeho post-predsiedníckom období ho výrazne zaujala napr. prednáška Štefana Marka Daxnera ml. s názvom *O kritike*. Daxner sa v nej zamerával vo všeobecnosti na správnu mieru, funkciu, vlastnosti, výchovný význam, či metódy literatúry. V rámci slovenského prostredia ostro kritizoval jej neobjektívnosť parciálne spôsobenú osobnými nepriateľstvami medzi slovenskými literátmi. Bencúr súhlasil, že „u nás dosavad' dobrej kritiky nebolo. Keby sme však išli do minulosti, tak videli by sme kritiku Dohnániho, Kalinčáka a v najnovšej dobe videli by sme kritiku od Jaroslava Vlčka“. Neobjektívnu kritiku ale nevidel iba v slovenskom priestore, keďže „planá stranícka kritika je faktorom, ktorý nemožno podceňovať, je príklad česká literatúra, kde máme toľko geniusov. A keď by sme na nich hľadeli okom objektívnym, nuž veru málo zodpovedajúceho by sme na nich našli“. Myslel si, že ideálne je „nájsť onej zlatej strednej cesty, ktorá stojí medzi kritikou bezohľadnou a medzi kritikou benevolentnou“.⁶³

Problematike slovenskej tlače sa Bencúr venoval napr. vo svojej reakcii na kritický referát člena spolku Eduarda Petrikovicha s názvom *O Národných Novinách a ich redigovaníu*, v ktorých im vytkol: „1. povrchné redigovanie, 2. riedku tlač, 3. že Vajanského články nie sú písané pre náš ľud.“ Okrem toho bol silne kritický aj voči prílišnej pasivite *Narodných novín*. Hoci Bencúr dal Petrikovichovi čiastočne za pravdu, keď poznamenal, že „redigovanie N. N. zastávať nemôžem a nechcem,“ pritom uviedol, že „akí sme my, taký orgán máme. My sme národ hanebný, v nás je mizéria a preto nemáme sa tomu čo diviť. {...} Keby sa u nás niečo robilo, mali by sme materiálu dosť, ale sa nerobí nič, a čo sa robí, jedine v Martine“.⁶⁴ Šrobár ohromene dodal, že „nikto nečakal, že by krotký Kukučín, spisovateľ slovenský, stojací na vrcholku slávy, mohol tak ostre súdiť o svojom národe, zo života ktorého čerpal bohatstvá ducha, vychvaľoval jeho umenie, vtip, humor, kraj i spev“.⁶⁵

62 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z VIII. riadnej týždňovej schôdzky* 31. 1. 1890.

63 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z VIII. riadnej týždňovej schôdzky* 28. 6. 1890.

64 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z II. riadnej týždňovej schôdzky* 14. 5. 1892.

65 ŠROBÁR, Vavro. *Z môjho života*. Praha : František Borový, 1946, s. 257.

Osobitnou témou na kritické posudzovanie bola pre Bencúra problematika literárneho prekladu. Sám z času na čas na pôde spolku vystúpil s niektorým z vlastných prekladov. Jedným z nich bol napr. preklad humoristickej poviedky Nikolaja Vasilieviča Gogoľa *Ako sa Ivan Ivanovič a Ivan Nikiforovič rozkmotrili*. Bencúr dostal pozitívne hodnotenia: „*Po skončení predsedu p. Smetanay v mene spolku tu Bencúrovi vzdáva vďaka za pôžitok, ktorý nám p. Bencúr svojim dokonalým prekladom Gogolovej „Povesti o tom, jako sa povadil Ivan Ivanovič s Ivanom Nikiforovičom?“*, pripravil.“⁶⁶ Za povšimnutie určite stojí Bencúrova reakcia na preklad poviedky *Výstrel* od Alexandra Sergejeviča Puškina, ktorú preložil člen spolku Detvan Jozef Hajduk. Pohoršene skritizoval stav dobového slovenského prekladateľstva, ktoré v konečnom dôsledku len ďalej prispieva k spomaľovaniu vzdelanostného progresu slovenského národa. Konštatoval, že „*na Slovensku panuje nedostatok prekladov, ktorá okolnosť má za následok, že publikum stojí na nízkom stupni obzoru literárneho. Tomuto ovšem ťažko odpomôcť, lebo naši spisovatelia majú vždy tie isté vedomosti rečové. Znajú nemecky, maďarsky a snád' ešte horšie slovensky, a ponač inej reči neznejú chápu sa prekladov z nemčiny a maďarčiny. Toto je potom veľmi zbytočná, luxuriozna vec, tým viacej, lebo máme pred sebou urgentnejšie práce. U nás prekladá sa obyčajne za darmo, prečo i prekladateľov je málo a mimo niektorých prekladov z poľštiny a ruštiny, nemáme zhola žiadnych. Sú toho ovšem príčinou i jiné pomery a okolnosti. Chýbajú peniaze, peniaze a zas len peniaze*“.⁶⁷

V poslednom polroku členstva v spolku Detvan Bencúrova činnosť slabla. V júli 1893 promoval,⁶⁸ oficiálne ukončil štúdium medicíny a začínal sa pripravovať na odchod z Prahy. Z jeho sporadických komentárov zachytených v zápisniciach bola však stále zjavná starosť o dobro a budúcnosť spolku a jeho členov. Matej Bencúr bol ako fyzicky prítomný činný člen uvedený poslednýkrát na týždňovej schôdzke 2. decembra 1893. Dokonca i na tejto schôdzi apeloval na členov, aby odhlasovali vstup spolku do Národopisného výboru či bližšie nekonkretizovaného spolku Slavia.⁶⁹ Po ukončení schôdze nenachádzame v spolkových zápisniciach už zmienky o jeho pôsobení na pôde Detvana.⁷⁰ Koncom roka odišiel na ostrov Brač, kde sa v obci Selca stal lekárom a v roku 1894 si zmenil občianstvo z uhorského na rakúske.⁷¹

66 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo VI. riadnej týždňovej schôdzky* 6. 6. 1890.

67 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica z III. riadnej týždňovej schôdzky* 4. 5. 1890.

68 LA PNP Praha, fond Kukučín Martin. *Promočný dekrét Mateja Bencúra* 1893.

69 Po zvážení existujúcich archívnych materiálov vo fonde Detvana mohol Bencúr referovať o Ústrednom akademickom výbore národopisnom, alebo o Výbore pre usporiadanie Národopisnej výstavy a o Literárnom a rečníckom spolku Slavia.

70 ÚDAUK Praha, fond VSA, kartón č. B 319, materiály k spolku Detvan. *Zápisnica zo IV. riadnej týždňovej schôdzky* 2. 12. 1893.

71 LA PNP Praha, fond Kukučín Martin. *Žiadosť o udelenie rakúskeho štátneho občianstva* 1894.